

به نام خدا

گزارش وبینار «توانمندسازی زنان از طریق یادگیری مادام‌العمر: نقش راهبری زنان در شهرهای یادگیرنده»

(۲۵ شهریور ۱۴۰۵ - ۱۶ سپتامبر ۲۰۲۶)

وبینار «توانمندسازی زنان از طریق یادگیری مادام‌العمر: نقش راهبری زنان در شهرهای یادگیرنده» در روز چهارشنبه مورخ ۲۵ شهریور ۱۴۰۵ (۱۶ سپتامبر ۲۰۲۶) به ابتکار مؤسسه یادگیری مادام‌العمر یونسکو (UIL) و در چارچوب مجموعه وبینارهای شبکه جهانی شهرهای یادگیرنده یونسکو (GNLC) برگزار شد. این نشست با هدف بررسی نقش یادگیری مادام‌العمر در ایجاد فرصت‌های برابر برای زنان و دختران، تقویت مشارکت و راهبری آنان در فرآیندهای تصمیم‌گیری شهری و ارائه تجربه‌های عملی شهرهای یادگیرنده در زمینه توانمندسازی زنان برگزار شد. در این وبینار، علاوه بر ارائه دیدگاه‌های کارشناسان «برنامه اسکان بشر سازمان ملل متحد» (UN-Habitat) و «نهاد سازمان ملل متحد برای برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان» (UN Women) تجربه‌های شهرهای ساتون در تایلند، کیشیناو در جمهوری مولداوی و اسکازو در کاستاریکا ارائه شد.

در آغاز نشست، آلین ماچادو د ماتا، رئیس دفتر ژنو و مسئول بخش هوش مصنوعی در شتاب‌دهنده نوآوری و فناوری برای شهرها در برنامه اسکان بشر سازمان ملل متحد (UNiTAC)، به تشریح اهمیت راهبری زنان در فرآیندهای توسعه شهری پرداخت. وی تأکید کرد که راهبری زنان از زمان دستیابی آنان به یک مقام رسمی آغاز نمی‌شود، بلکه از زمانی شکل می‌گیرد که دختران و زنان به دانش، مهارت، اعتماد به نفس و فرصت لازم برای تأثیرگذاری بر تصمیمات محله، جامعه و شهر خود دسترسی پیدا کنند. وی با اشاره به پایین بودن میزان حضور زنان در مناصب مدیریت محلی، بر ضرورت تقویت مشارکت آنان در فرآیندهای تصمیم‌گیری تأکید کرد و سه موضوع «ارتباط نزدیک با مسائل روزمره شهری»، «شکاف دیجیتال» و «اعتماد عمومی» را از دلایل اهمیت مشارکت زنان در راهبری شهری برشمرد. به گفته وی، زنان بخش قابل توجهی از ارتباط روزمره میان خانوارها و نظام‌های شهری، از جمله در حوزه مراقبت، امنیت، جابه‌جایی و اقتصاد غیررسمی را مدیریت می‌کنند و در صورت

عدم حضور آنان در فرآیند طراحی خدمات شهری، شکاف‌های موجود می‌تواند در نسل بعدی نظام‌های شهری و خدمات دیجیتال نیز بازتولید شود.

ماچادو د ماتا در ادامه، ظرفیت‌سازی را فرآیندی تدریجی توصیف کرد که در آن افراد از مرحله آگاهی و دریافت اطلاعات، به مرحله مشورت، تأثیرگذاری بر تصمیمات، مشارکت و در نهایت راهبری فرآیند حرکت می‌کنند. وی با اشاره به تجربه «برنامه اسکان بشر سازمان ملل متحد» در بیش از ۹۰ کشور، تأکید کرد که یادگیری صرفاً در محیط‌های آموزشی رسمی اتفاق نمی‌افتد، بلکه خود شهر می‌تواند به محیطی برای یادگیری، تمرین مشارکت و توسعه راهبری تبدیل شود. وی سپس پروژه «شهر او» (Her City) را به‌عنوان نمونه‌ای عملی معرفی کرد که با استفاده از یک فرآیند مشارکتی گام‌به‌گام، دختران و زنان جوان را در مرکز برنامه‌ریزی، طراحی، اجرا و ارزیابی فضاهای عمومی شهری قرار می‌دهد. به گفته وی، راهنمای «شهر او» این روش‌شناسی را در قالب پنج مرحله عملی ارائه کرده و با قابلیت انطباق با زبان‌ها، جوامع و زمینه‌های مختلف، امکان استفاده از آن در شهرهای گوناگون را فراهم می‌کند.

در ادامه، کاترین تر/ویس، متخصص سیاست‌گذاری در زمینه پایان دادن به خشونت علیه زنان در بخش زنان سازمان ملل متحد، به بررسی شکاف‌های جنسیتی در راهبری و تصمیم‌گیری شهری پرداخت. وی خاطرنشان کرد که این شکاف‌ها تنها به مناصب شهرداری و مدیریت سیاسی محدود نیست و حوزه‌هایی همچون برنامه‌ریزی شهری، معماری، مهندسی، بودجه‌ریزی و تصمیم‌گیری درباره تخصیص منابع را نیز دربرمی‌گیرد. وی توضیح داد که این وضعیت موجب شده است برخی شکاف‌های جنسیتی در ساختار و طراحی شهرها نیز بازتاب پیدا کند؛ برای مثال، الگوهای حمل‌ونقل شهری ممکن است مسئولیت‌های مراقبتی زنان و نیاز آنان به توقف‌های متعدد برای دسترسی به مدرسه، مراکز درمانی یا بازار را به اندازه کافی در نظر نگیرند. همچنین دسترسی زنان و دختران به امکانات ورزشی، فرهنگی و تفریحی و تأثیر تجربه نا امنی‌های خیابانی بر انتخاب‌های روزمره آنان از دیگر موضوعات مورد اشاره وی بود.

تر/ویس در ادامه، برنامه جهانی «شهرهای امن و فضاهای عمومی امن» (Safe Cities and Safe Public Spaces) سازمان ملل متحد را معرفی کرد که با رویکردی چندسطحی و از طریق مشارکت دولت‌ها، زنان محلی، سازمان‌های جامعه مدنی، بخش خصوصی، سازمان ملل متحد و سایر ذی‌نفعان، برای کاهش شکاف‌های موجود در مشارکت، امنیت و صدای زنان فعالیت می‌کند. به گفته وی، این برنامه از ۵ شهر به ۷۵ شهر در ۳۶ کشور گسترش یافته است. وی همچنین به توسعه ابزارهای برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی شهری حساس به جنسیت، جمع‌آوری داده‌های مشارکتی در بیش از ۵۰ شهر، تقویت قوانین و سیاست‌های مقابله با انواع مزاحمت برای زنان در بیش از ۲۵ کشور و بازطراحی برخی فضاهای عمومی و نظام‌های حمل‌ونقل با توجه به نیازهای زنان و دختران اشاره کرد. وی تأکید کرد که استمرار این اقدامات مستلزم توجه به موانع اجتماعی و فرهنگی و همچنین نگاه آینده‌نگر به چالش‌هایی همچون تغییرات اقلیمی، مناقشات و هوش مصنوعی است.

در بخش بعدی، ویدئومونتاژی از تجربه‌های مختلف شهرهای یادگیرنده یونسکو در زمینه راهبری و توانمندسازی زنان پخش شد. در این ویدئو، تجربه‌هایی از سوسه در تونس، دمیاط در مصر، سالتا در آرژانتین و نیلامبور در هند ارائه شد. در سوسه، مشارکت زنان در کارگاه‌های هم‌آفرینی برای بازآفرینی فضاهای عمومی مورد توجه قرار گرفت. در دمیاط، تجربه «شهر دوستدار زن» با فراهم کردن فرصت‌های یادگیری مهارت و حمایت از کودکان در حمایت از مادران معرفی شد. در سالتا، مدرسه کارآفرینی به‌عنوان بستری برای آموزش و حمایت از زنان در راه‌اندازی کسب‌وکار و تقویت استقلال اقتصادی آنان معرفی شد. همچنین در نیلامبور، تجربه یک خانم از دستیابی به مهارت، اشتغال و استقلال اقتصادی پس از گذراندن دوره آموزشی به نمایش درآمد.

در ادامه، *آرونوتای ساریگاکام*، نماینده شهر یادگیرنده ساتون در تایلند و مدیر امور اجرایی آموزش در مرکز نوآوری برای جامعه (KMUTT)، تجربه این شهر در زمینه توانمندسازی زنان از طریق یادگیری مادام‌العمر را ارائه کرد. وی با اشاره به تنوع طبیعی و فرهنگی ساتون، توضیح داد که زنان بیش از پیش در مرکز یادگیری جامعه قرار دارند و حامل دانش محلی در حوزه‌هایی مانند غذا، صنایع دستی، داستان‌گویی، سنت‌ها و فعالیت‌های فرهنگی روزمره هستند. از این رو، رویکرد ساتون تنها انتقال دانش جدید به جامعه نیست، بلکه شناسایی و ارزش‌گذاری دانش موجود و ایجاد فرصت برای زنان جهت انتقال آن به دیگران است. وی مسیر تبدیل شدن زنان و دختران از «شرکت‌کننده» به «خلق‌کننده»، «تسهیل‌گر» و در نهایت «راهبر یادگیری» را تشریح کرد و تأکید کرد که راهبری الزاماً به داشتن یک سمت رسمی وابسته نیست، بلکه زمانی آغاز می‌شود که فرد ارزش دانش و تجربه خود را درک کرده و بتواند از آن برای یادگیری دیگران استفاده کند.

آرونوتای در ادامه، رویکرد ساتون را در چهار مرحله: یادگیری از دیگران، یادگیری از منابع محلی، ساختن برای جامعه محلی و ساختن برای دیگران تشریح کرد. به گفته وی، این فرآیند با آشنایی افراد با ایده‌های جدید آغاز می‌شود، سپس آنان ارزش دانش محلی خود را دوباره کشف کرده و از آن برای ایجاد فعالیت‌ها و فرصت‌های جدید در جامعه استفاده می‌کنند و در نهایت این فرصت‌ها را در اختیار دیگران نیز قرار می‌دهند. وی نتیجه گرفت که توانمندسازی زنان از طریق یادگیری مادام‌العمر صرفاً به معنای افزایش فرصت‌های آموزشی نیست، بلکه باید مسیرهایی برای استفاده از آموخته‌ها، پذیرش مسئولیت، هدایت دیگران و ایجاد فرصت‌های جدید یادگیری فراهم شود. به گفته وی، راهبری از طریق یک دوره آموزشی واحد ایجاد نمی‌شود، بلکه در نتیجه فرصت‌های مستمر برای یادگیری، تمرین، مسئولیت‌پذیری و هدایت دیگران شکل می‌گیرد.

در ادامه، *دانیلا مونکا-آفنتنیو*، معاون اداره آموزش کیشیناو در جمهوری مولداوی، تجربه این شهر در زمینه ایجاد راهکارهای جامع برای توانمندسازی زنان را ارائه کرد. وی با اشاره به چالش‌هایی همچون امنیت، شکاف دستمزد، مشارکت در راهبری محلی و مالکیت کسب‌وکار، تأکید کرد که صرف ارائه دوره‌های آموزشی و فرصت‌های یادگیری برای رفع این موانع کافی نیست و شهرها باید مجموعه‌ای از خدمات و حمایت‌های مکمل را در اختیار زنان قرار دهند. وی به تجربه مرکز یادگیری شهری کیشیناو اشاره کرد که علاوه بر دوره‌های آموزشی رایگان، فضایی برای

نگهداری کودکان و همچنین فضایی امن با حضور روان‌شناس و مشاور حقوقی ایجاد کرده است. به گفته وی، ایجاد این خدمات مکمل موجب افزایش چشمگیر مشارکت زنان در برنامه‌های آموزشی شده است.

مونکا-آفتنیو همچنین تجربه شبکه کتابخانه‌های شهری کیشیناو را تشریح کرد که با هدف گسترش فرصت‌های یادگیری به محله‌های مختلف شهر، برنامه‌هایی در زمینه آموزش دیجیتال، منابع مدنی و حقوقی و فعالیت‌های فرهنگی ارائه می‌کند. در این برنامه‌ها، کودکان و دانش‌آموزان به همراه مادران، مادرزرها و خواهران بزرگ‌تر خود در فعالیت‌های متناسب با گروه سنی شرکت می‌کنند و به گفته وی، تعداد مشارکت‌کنندگان طی یک سال سه برابر شده است. وی همچنین از ایجاد برنامه شهری حمایت از کسب‌وکار زنان، ارائه آموزش، کمک‌هزینه و فضای حمایت از نوآوری و پرورش آن برای زنان کارآفرین و اجرای برنامه‌های مرتبط با علم، فناوری، مهندسی و ریاضیات (STEM) در مدارس خبر داد. هدف این برنامه‌ها تشویق دختران به انتخاب مسیرهای تحصیلی و شغلی در حوزه‌های علمی و فناوری عنوان شد.

وی در جمع‌بندی تجربه کیشیناو، چهار درس اصلی را مطرح کرد: اهمیت مراقبت از کودکان در کنار فرصت‌های یادگیری، تقدم امنیت بر مهارت‌آموزی، نقش همکاری‌های بین‌بخشی و اهمیت استفاده از داده‌های حساس به جنسیت در سیاست‌گذاری شهری. وی تأکید کرد که خدمات حمایتی مانند مشاوره روان‌شناختی و حقوقی باید در کنار برنامه‌های آموزشی و اقتصادی قرار گیرند و همکاری با نهادهایی مانند: نهاد سازمان ملل متحد برای برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان، صندوق جمعیت سازمان ملل متحد و یونیسف می‌تواند ظرفیت شهرداری را افزایش دهد. همچنین استفاده مستمر از داده‌ها برای بررسی میزان مشارکت زنان و انعطاف‌پذیری برنامه‌های شهری را از عوامل مهم بهبود سیاست‌ها دانست.

در بخش پایانی ارائه‌ها، لیخیا هرناندز روخاس، معاون اول شهردار شهر یادگیرنده اسکازو در کاستاریکا، تجربه «مدرسه شهرداری برای آموزش، راهبری و شهروندی زنان» را معرفی کرد. وی توضیح داد که این مدرسه صرفاً یک برنامه آموزشی نیست، بلکه بخشی از سیاست محلی شهر اسکازو است که پس از ایجاد «دفتر زنان» و در پاسخ به مسائل مختلف خشونت علیه زنان شکل گرفت. این دفتر در ابتدا برنامه‌هایی در زمینه مقابله با خشونت و کارآفرینی ارائه می‌کرد و سپس در سال ۲۰۱۳، این فعالیت‌ها در قالب مدرسه راهبری زنان یکپارچه شد. برای رسمی‌تر شدن برنامه، تدوین برنامه درسی مدرسه به دانشگاه ملی کاستاریکا سپرده شد.

به گفته "لیخیا هرناندز روخاس"، برنامه آموزشی مدرسه شامل یک دوره پایه اجباری و مجموعه‌ای از دوره‌های تخصصی در حوزه‌هایی مانند مشارکت سیاسی، پیشگیری از خشونت جنسیتی و سازمان‌دهی اجتماعی است. هدف برنامه آن است که زنان بتوانند در فضاهای مختلف اجتماعی، جایگاه‌های تصمیم‌گیری محلی و موقعیت‌های سیاسی مشارکت کنند و همچنین از سایر زنانی که با خشونت مواجه هستند حمایت کنند. هر یک از دوره‌های

تخصصی ۱۵ ساعت است و زنان پس از گذراندن دوره پایه می‌توانند بر اساس علایق و میزان زمان در دسترس خود، دوره‌های تخصصی را انتخاب کنند.

در ارزیابی این برنامه، بیش از ۱۰۰۰ زن از مدرسه فارغ‌التحصیل شده‌اند و این برنامه در سطح ملی و بین‌المللی مورد تقدیر قرار گرفته است. وی تأکید کرد که یکی از مهم‌ترین دستاوردهای برنامه، ایجاد احساس حمایت در میان زنان و فراهم شدن فرصت برای تحقق اهدافی است که پیش از این به دلیل محدودیت دسترسی به آموزش رسمی برای آنان دسترس‌پذیر نبوده است. این برنامه با شرایط ورود نسبتاً ساده، از جمله حداقل ۱۸ سال سن، توانایی خواندن و نوشتن و سکونت در اسکازو، تلاش می‌کند فرصت مشارکت زنان در گروه‌های مختلف اجتماعی را فراهم کند.

در مجموع، مباحث مطرح‌شده در این وبینار نشان داد که یادگیری مادام‌العمر می‌تواند یکی از ابزارهای مهم برای تقویت مشارکت و راهبری زنان در شهرها باشد، مشروط بر آنکه فرصت‌های یادگیری با سازوکارهای مشارکت، حمایت اجتماعی، دسترسی به خدمات، امنیت، توانمندسازی اقتصادی و حضور در فرآیندهای تصمیم‌گیری پیوند بخورد. تجربه شهرهای ارائه‌شده نشان داد که مسیر توانمندسازی زنان می‌تواند از شناسایی و ارزش‌گذاری دانش موجود آنان آغاز شود و از طریق آموزش، تمرین، شبکه‌سازی، حمایت‌های اجتماعی و اقتصادی و مشارکت در تصمیم‌گیری به راهبری اجتماعی و شهری منتهی شود. در پایان نیز بر اهمیت مشارکت فعال زنان در سطوح مختلف، ایجاد فرصت‌های مستمر برای یادگیری و راهبری و توجه همزمان به چالش‌های آینده همچون تغییرات اقلیمی، مناقشات و تحولات فناوری تأکید شد.

تهیه و تنظیم: کمیسیون ملی یونسکو در ایران